

Revisionsrapport

Social miljö för äldre

Skellefteå kommun

Christer Marklund

Martin Gandal

December 2015

Innehåll

1.	Sammanfattning	2
2.	Inledning	3
2.1.	Bakgrund	3
2.2.	Syfte, revisionsfrågor och kontrollområden.....	3
2.3.	Revisionskriterier	3
2.4.	Avgränsning och metod.....	3
3.	Social miljö inom äldreomsorgen	4
4.	Granskningsresultat	5
4.1.	Mål och planer	5
4.2.	Ansvars- och arbetsfördelning	8
4.3.	Uppföljning och utvärdering	10
4.4.	Nämndens styrning och kontroll.....	11
5.	Avslutning.....	13
5.1.	Bedömningar av kontrollområden	13
5.2.	Revisionell bedömning	14
Bilaga 15		

1. *Sammanfattning*

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Skellefteå har PwC genomfört en granskning av social miljö för äldre inom socialnämndens verksamhet. Syftet med granskningen är att bedöma om arbetet för att främja den sociala miljön för äldre bedrivs på ett ändamålsenligt sätt och med tillräcklig intern kontroll.

Vår sammanfattande revisionella bedömning är att arbetet för att främja den sociala miljön för äldre i begränsad utsträckning sker på ett ändamålsenligt sätt och att den interna kontrollen är bristande.

Bedömningar av kontrollmålen som ligger till grund för svaret på revisionsfrågan framgår av kapitel 5.

Rekommendationer

- Socialnämnden ser över behovet av en samlad plan för social miljö för äldre i syfte att skapa en samordning av pågående och framtida prioriteringar.
- Socialnämnden utvecklar samverkan med externa parter, främst genom att socialnämnden centralt tar fram strukturer för samverkan, som utgör ett stöd för förvaltningens enheter.
- Socialnämnden säkerställer att arbetet med social miljö för äldre kan bedrivas på ett systematiskt sätt inom hela verksamheten.
- Socialnämnden skapar tillförlitliga rutiner för att skapa en samlad bild av efterfrågat socialt innehåll i den öppna verksamheten.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

Kommunens revisorer har med hänsyn till risk och väsentlighet bedömt det angeläget att göra en granskning inom området social miljö för äldre.

Forskning visar att många äldre mår dåligt av social isolering samt att det även medför ökad risk för hälsoproblem. Social isolering kan uppstå till följd av få och oregelbundna kontakter med släktingar och vänner och/eller att man inte deltar i föreningsliv eller andra typer av organisationer. Undersökningar visar att en förhållandevis stor andel av brukarna inom kommunens äldreomsorg besväras av ensamhet. Effekter av ett proaktivt arbete inom området kan medföra en förbättrad livskvalitet, men även ett minskat behov av offentliga vård- och omsorgsinsatser.

Revisionsobjektet i granskningen är socialnämnden.

2.2. Syfte, revisionsfrågor och kontrollområden

Syftet med granskningen är att bedöma om arbetet för att främja den sociala miljön för äldre bedrivs på ett ändamålsenligt sätt och med tillräcklig intern kontroll. Inom ramen för granskningen ska följande revisionsfrågor besvaras:

- Är styrningen i form av mål och planer tillräcklig? Särskilt fokus på samverkan med externa parter.
- Är ansvars- och arbetsfördelningen inom organisationen tydlig och ändamålsenlig?
- Sker en tillräcklig uppföljning och utvärdering inom området?
- Är nämndens styrning och kontroll inom området tillräcklig?

2.3. Revisionskriterier

- Socialtjänstlagen 3 kap. 1 §, 5 kap. 4 §
- Kommunallagen 6 kap. 7 §
- Kommuninterna styrdokument som rör granskningsområdet

2.4. Avgränsning och metod

I tid avgränsas granskningen huvudsakligen till år 2015. I övrigt se bakgrund och revisionsfrågor. Analys av adekvat dokumentation har genomförts. Intervjuer med socialnämndens ordförande, chef äldreomsorgen, verksamhetschef hemtjänst, verksamhetschef äldreboende, verksamhetschef förebyggande, enhetschef Sunnanängs äldreboende, medarbetare Sunnanängs äldreboende samt representant för kommunala pensionärsrådet har genomförts. Rapporten har sakgranskats av företrädare för kommunen samt kommunala pensionärsrådet.

I bilaga redovisas socialnämndens resultat i nationella kvalitetsundersökningar inom området social miljö för äldre.

3. Social miljö inom äldreomsorgen

Från den 1 januari 2011 har två tillägg gjorts i Socialtjänstlagen. I 5 kap. 4 § har införts en bestämmelse om en nationell värdegrund för äldreomsorgen och i samma kapitel återfinns en bestämmelse som tydliggör den äldre personens ökade möjligheter till inflytande vid genomförandet av insatserna.

I korthet innebär bestämmelserna att socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

Enligt socialstyrelsen kan kommunen stärka det sociala innehållet inom äldreomsorgen genom att:

- Låta den som får insatser vara med och bestämma så mycket som möjligt om hur de ska utformas
- Anlita och samarbeta med äldrepedagoger som har kompetens för att förbättra förutsättningarna för de äldre
- Uppmuntra enskilda att fortsätta med en vana eller hobby även på särskilt boende eller med hjälp av hemtjänst
- Ta initiativ till att bjuda in närstående och låta dem vara delaktiga.

Det har enligt socialstyrelsen visat sig att enhetschefernas inställning till socialt innehåll är mycket viktigt.

4. Granskningsresultat

För att visa de led som kan påverka den enskildes möjligheter till sociala insatser och en aktiv och meningsfull vardag kan följande skiss användas:

Nivå	Styrdokument	Beslutande
Nämnd	Styrkort	Socialnämnd
	Serviceförklaring	
	Riktlinjer för äldreomsorgen	
	Delegationsordning	
Förvaltning	Verksamhetsplan	Chef äldreomsorg
	Biståndsbeslut	Biståndshandläggare
Individ	Genomförandeplan	Kontaktperson tillsammans med brukare

I granskningen har styrdokumenten styrkort, serviceförklaring, riktlinjer, delegationsordning och verksamhetsplan analyserats.

4.1. Mål och planer

4.1.1. Iakttagelser

Av dokumentanalys och intervjuer framgår att:

Avseende styrning på politisk nivå

- Socialnämnden har för år 2015 inte beslutat om specifika mål och planer avseende området social miljö för äldre.
- I socialnämndens styrkort 2015 finns målet ”Brukarna ska ha en genomförandeplan¹/vårdplan utifrån ett salutogent² arbetssätt”. Äldreomsorgens aktivitet för att nå nämndens mål är:
  - Alla brukare ska ha en aktuell genomförandeplan.
- Socialnämnden har i juni 2011 samt januari 2013 fattat beslut om serviceförklaringar för hemtjänsten, dagverksamhet för personer med demenssjukdom samt äldreboende. Av serviceförklaringarna framgår att nämnden garanterar att den värnar om brukarens välbefinnande³.

¹ När det gäller enskilda som har en beviljad hemtjänstinsats framgår av biståndsbeslutet en sammanvägd bedömning den enskildes behov av service- respektive omvårdnadsinsatser. För personer som är boende inom särskilt boende innebär biståndsbeslutet än så länge att den enskilde beviljats en plats. I det enskilda fallet tydliggörs den enskildes behov och önskemål när det gäller sociala aktiviteter och social samvaro i genomförandeplanen. Den ska upprättas i samspel och dialog, tillsammans med brukare och dennes kontaktperson inom hemtjänsten eller vid det särskilda boendet. Genomförandeplanen ska tydliggöra hur det fastställda biståndsbeslutet och uppdraget från myndigheten ska utföras, vilka aktiviteter, stöd och omvårdnadsinsatser som den enskilde ska få del av och när dessa ska genomföras.

² Personer ska ha inflytande över sin vård och omsorg, känna trygghet, känna sig respektfullt bemött och ha en meningsfull vardag.

³ Enligt serviceförklaring: ”om du vill stötta vi dig i att upprätthålla kontakten med personer som är viktiga för dig”, ”vi stöttar dig i att uppleva skillnad mellan vardag och helgdag”, ”du får information om aktiviteter som anordnas i närområdet”.

- Socialnämnden har 2014-02-27 beslutat om riktlinjer för äldreomsorgen. Riktlinjerna uttrycker socialnämndens ambitionsnivå för äldreomsorgen. Nämnden har beslutat om vilka bedömningskriterier som gäller för beslut om insatser samt omfattning och frekvens för de vanligaste insatserna som beviljas. De insatser som enligt riktlinjerna syftar till att ge brukarna inom hemtjänsten en meningsfull dag och sammanhang är:
  - Dagverksamhet för personer med demenssjukdom⁴, aktivering⁵, ledsagning i närområdet⁶
- Socialnämnden har 2014-05-27 beslutat att ändra inriktningen på det förebyggande arbetet till att erbjuda seniorträffar⁷ och vid behov erbjuda förebyggande hembesök⁸. Mål och syfte med förändringen är att: "Öka äldres trygghet och bibehållen självständighet till en lägre kostnad". Möjliga samverkanspartner är identifierade: skol- och kulturkontoret, fritidskontoret, räddningstjänsten, landstinget samt näringslivet i Skellefteå. Vi noterar att kostnaderna finansieras inom befintlig budgetram. Utvärderingen och resultat ska redovisas till socialnämnden senast den 15 oktober 2015.
- Socialnämnden har 2015-01-29 beslutat att revidera riktlinjer för aktivitetsstöd⁹ till föreningar vilkas insatser vänder sig till äldre personer. Syftet är att skapa trygghet, social gemenskap samt att stödja enskilda individer i att leva livet bäst möjligt. År 2015 har nämnden fördelat 652 tkr (100 tkr) till olika föreningar. Nämnden har i beslutet prioriterat bidrag till föreningar:
  - Som bidrar till att skapa trygghet och social gemenskap samt att stödja enskilda individer i att leva livet bäst möjligt, d.v.s. vardagsaktiviteter.
  - Som utbildar handledare i koncepten "Passion för livet"¹⁰ och "Ta det på en höft"¹¹.
  - Som upprättar en plan för seniorträffar under året och beskriver aktiviteter för hur man vill att fler ska kunna ta del av mötesplatser i föreningar och närområde.
- Socialnämnden har 2015-06-18 avslagit ett medborgarförslag om att starta ett aktivitetshus för seniorer i centrala Skellefteå p.g.a. att det inte finns avsatta medel i budget 2015. Enligt beslutet ska äldreomsorgen inventera lämpliga lokaler för att skapa mötesplatser för äldre. Någon tidsplan för inventeringen framgår inte av beslutet.

Auseende styrning på förvaltningsnivå

- Socialförvaltningen har i äldreomsorgens i verksamhetsplan 2015 beslutat om målområdet förebyggande och rehabiliterande arbetssätt. Aktiviteter är:
  - Medverka till att "Passion för livet" startar upp i Skellefteå kommuns alla kommundelar. En "Äldredag" genomförs i oktober 2015. Starta träningsgrupper för äldre på gym i kommunen. Medverka till att sprida programmet vidare till andra verksamheter

⁴ Syftet med verksamheten är att stötta kvarboende för personer med demenssjukdom genom att ge en meningsfull dag med social stimulans och aktiviteter.

⁵ När den enskilde saknar eller när nätverk, närstående och andra frivilliga resurser kring denne bedöms otillräckliga kan insatsen aktivering beviljas 1 gång per vecka 30 minuter.

⁶ När den enskilde saknar eller när nätverk, närstående och andra frivilliga resurser kring den bedöms otillräckliga kan insats beviljas upp till 60 minuter 1 gång per vecka.

⁷ Avses fylla funktionen att ge invånarna information om kommunal omsorg samt ge socialnämnden kunskap om äldre som inte omfattas av kommunal omsorg.

⁸ Äldreomsorgen har mellan åren 2007-2013 erbjudit äldre personer (år 85+/75+) hembesök för samtal om vad den enskilde kan göra för att bibehålla sin självständighet.

⁹ Ett särskilt stöd för att stimulera frivilligorganisationer och föreningar att göra insatser för äldre människor i närsamhället, utöver det vanliga föreningsarbetet.

¹⁰ Passion för livet ska ge seniorer kunskap och verktyg för att själva kunna skapa sig ett hälsosamt liv. Meningen är att engagera seniorerna att själva ta aktivt ansvar för ett förebyggande levnadssätt.

¹¹ Ta det på en höft" handlar om att genom en särskild metod göra livsstilsförändringar och att träffas för att tillsammans få kraft och inspiration till förändring. Namnet "Ta det på en höft" syftar till att fokus ligger på att förebygga fallskador.

- Det finns en verksamhetsplan för äldreomsorgens förebyggande enhet. För att stödja nämndens mål ”Brukarna ska ha en genomförandeplan/vårdplan utifrån ett salutogent arbetssätt” är enhetens mål att:
  - Äldre ska ges förutsättningar att leva ett aktivt och självständigt liv, så länge det är möjligt.
- I äldreomsorgens internbudget 2015 finns resurserna 1,0 årsarbetare (åa) kultur- och aktivitetssamordnare på förebyggande enheten samt 100 tkr för genomförande av större aktiviteter på äldreboenden. Budget finns även för 0,75 åa kultur- och aktivitetssamordnare på äldreboenden Brogården. Dessa resurser fanns även år 2014. 750 tkr är avsatt till aktivitetsstöd till föreningar vilkas insatser vänder sig till äldre personer. Vi noterar att nämnden inte har fördelat hela aktivitetsstödet under 2015.

Samverkan med externa parter

- Det kan inte styrkas att det finns rutiner för samverkan mellan socialnämnden och externa parter inom området social miljö för äldre. Några centrala överenskommelser om samarbete kan inte styrkas. Det saknas dokumenterade kontaktpersoner hos externa parter som förvaltningens enheter kan använda sig av.
- Det samarbete som sker mellan socialnämnden och externa parter sker i huvudsak efter att beslut fattats om aktivitetsstöd till en viss förening.
- Det kan inte styrkas att något samarbete har inletts med de samverkansparter som identifierades i samband med beslut om förebyggande arbete – framtida inriktning.
- Samarbetet på förvaltningsnivå i frågor om sociala aktiviteter begränsas i huvudsak till enhetsnivå. Idag måste varje enhet inom verksamheten hitta sina kontakter och samarbeten, vilket kan vara tidskrävande och därför sker i olika utsträckning.
- Förvaltningen och kommunala pensionärsrådet, KPR, har olika uppfattning om i vilken utsträckning verksamheten efterfrågar närvaro av externa parter. I granskningen ger förvaltningen uttryck för att behovet av frivilligarbetare är stort. Frivilligarbete bedöms nödvändigt för att säkerställa att arbetet med social miljö för äldre sker på ett ändamålsenligt sätt.
- KPR har under 2015 informerats om:
  - Socialnämndens mål om genomförandeplaner i styrkort 2015. Socialnämndens beslut om ändrad inriktning för förebyggande verksamhet samt reviderade riktlinjer för aktivitetsstöd. Det kan inte styrkas att socialnämnden på ett systematiskt sätt tagit tillvara på externa parternas synpunkter på äldres sociala miljö.

4.1.2. Bedömning

Socialnämndens styrning i form av mål och planer bedöms till övervägande del vara tillräcklig. Bedömningen baseras på att nämnden till övervägande del kan styrka att den utövat tillräcklig styrning inom området. Nämnden har dels fattat beslut om mål med bärighet på området, dels fattat specifika beslut inom området. Socialnämndens samverkan med externa parter bedöms inte tillräcklig. Bedömningen baseras på att nämnden inte kan styrka att den säkerställt samverkan med externa parter i tillräcklig omfattning.

Rekommendationer

Socialnämnden ser över behovet av en samlad plan för social miljö för äldre i syfte att skapa en samordning av pågående och framtida prioriteringar.

Socialnämnden utvecklar samverkan med externa parter. Främst genom att socialnämnden centralt tar fram strukturer för samverkan som utgör ett stöd för förvaltningens enheter.

4.2. Ansvars- och arbetsfördelning

4.2.1. Iakttagelser

Av dokumentanalys och intervjuer framgår att:

Avseende ansvar på politisk nivå

- Socialnämnden ansvarar för att fullgöra kommunens åtaganden inom socialtjänstområdet. Kommunfullmäktige tilldelar nämnden årligen resurser för att fullgöra detta uppdrag. Nämnden ansvarar för att dimensionera verksamheten utifrån tilldelade resurser. Detta gäller bland annat inom området social miljö för äldre.

Avseende ansvar på förvaltningsnivå

- Äldreomsorgens enhetschefer har resultatansvar för sina enheter. Enligt socialnämndens styrprinciper innebär det ett ansvar för verksamhet, ekonomi och personal. Av resultatansvaret faller att enhetschefer ansvarar för äldres sociala miljö inom sina respektive enheter.
  - Kontaktperson har enligt förvaltningens beskrivning av rollen ansvar för att tillsammans med den äldre utforma en genomförandeplan. Den ska beskriva hur, när och av vem stödet ska utföras. Kontaktperson ska informera övriga arbetslaget om att en plan är gjord. Kontaktperson har också ansvar för att uppdatera planen.
  - Kultur- och aktivitetsombud, aktivitetsombud, har enligt förvaltningens uppdragsbeskrivning för rollen ett ansvar att hålla chef för verksamheten informerad om hur uppdraget fortlöper.
- Äldreomsorgens förebyggande enhet ansvarar enligt verksamhetens kvalitetsbeskrivning för hälsofrämjande/sjukdomsförebyggande arbete inom områdena fysisk hälsa¹², psykisk/social hälsa¹³ samt ökade delaktighet/inflytande/information¹⁴.

Avseende organisation och arbetsfördelning

- Social miljö för äldre uppfattas inte som en specifik verksamhet inom förvaltningen, utan som en del av den reguljära verksamheten.
- Samtliga äldreboenden ska erbjuda brukarna aktiviteter i form av vardagsaktiviteter, egen tid och gemensamma aktiviteter. Detta ska säkerställas genom att kontaktpersoner är utsedda, genomförandeplaner upprättade, ombudsroller tillsatta (t.ex. aktivitetsombud) samt fördelning av övriga dagliga- och veckovisa kringssysslor på äldreboendet.
  - Vissa aktiviteter på äldreboenden är öppna för hemtjänsttagare. I vilken omfattning hemtjänsttagare faktiskt besöker aktiviteter på äldreboenden är inte känt.

¹² Fysisk aktivitet, goda matvanor, sömn, sunda vanor, sexualitet, sjukdomsförebyggande, sund och säker miljö, tillgänglighet.

¹³ Social stimulans, ökade delaktighet/inflytande, kognitiv stimulans, meningsfulla aktiviteter, trygghet, gemenskap vid behov, kärlek, sjukdomsförebyggande, ekonomisk- och social trygghet, tillgänglighet, sociala relationer.

¹⁴ Mötesplatser samhällsinformation, tillgänglighet, hjälpmedel,

- Ansvaret för att skapa en aktiv och meningsfull tillvaro för äldre på individnivå har fördelats från enhetschefer inom hemtjänsten och på äldreboenden till respektive brukares kontaktperson. För utformning av genomförandeplan finns en checklista för genomförandesamtal för hemtjänst och äldreboende. Syftet med checklistan är att ge några exempel på vad som är viktigt att samtala om inför utformning av genomförandeplanen.
- För vardagsaktiviteter har ansvaret fördelats från enhetschef till aktivitetsombud. På respektive enhet ska det finnas aktivitetsombud. Aktivitetsombudet är en medarbetare som efter överenskommelse med enhetschef åtagit sitt ett särskilt uppdrag. Aktivitetsombuden ska:
  - Utveckla det sociala och kulturella innehållet. Samordna aktiviteter, engagera och inspirera alla i arbetsgruppen till delaktighet. Fungera som kontaktperson i ett nätverk mellan ombuden och andra aktörer. Ta del av, förmedla och informera övrig personal om kunskap inom området. Arbeta individriktat utifrån ett hälsofrämjande perspektiv.
- Respektive enhetschef beslutar om hur mycket tid och resurser som ska läggas på aktivitetsombudets uppdrag.
- I vilken omfattning aktiviteter i form av egen tid och vardagsaktiviteter kommer till stånd är beroende av medarbetarnas initiativ och kompetens. Ramarna sätts av närmaste chefs beslut om tid och resurser. Av granskningen framkommer att det saknas rutiner och riktlinjer som stödjer medarbetarna i dessa arbetsuppgifter.
- Genomförandet av större aktiviteter på äldreboenden ska samordnas av äldreomsorgens kultur- och aktivitetssamordnare.
- På äldreboendena arbetar verksamheten med konceptet kvalitetsråd¹⁵. Syftet är att äldreboendena ska följa resultat, samt identifiera förbättringsområden för kvalitetsindikatorer, och därigenom standardisera kvalitetsnivån inom verksamheten. Respektive enhetschef beslutar vilka kvalitetsindikatorer som ska förbättras och hur arbetet ska gå till.
- Äldreomsorgens förebyggande enhet har i uppdrag att under 2015 genomföra:
  - Seniorträffar, Äldredagen, Representera äldreomsorgen på arrangemanget Matfesten, Aktiviteter för att förebygga ohälsa och skapa trygghet, Aktiviteter inom områdena fysisk hälsa, psykisk/social hälsa samt ökade delaktighet/inflytande/information.
- Det finns information på kommunens hemsida om hur socialnämnden avser arbeta med social miljö för äldre. Av intervjuer framkommer att informationsspridning inom området är ett utvecklingsområde.

4.2.2. *Bedömning*

Ansvarsfördelningen bedöms till övervägande del tydlig och ändamålsenlig. Bedömningen baseras på att styrande dokument på politisk nivå och förvaltningsnivå i rimlig grad reglerar ansvarsfrågan inom området. Ansvar på verksamhets-, enhets- samt medarbetarenivå regleras av styrande dokument.

Organisation och arbetsfördelning bedöms till övervägande del tydlig. Organisation och arbetsfördelningen bedöms dock i begränsad utsträckning ändamålsenlig. Förutsättningar och resurser för att genomföra insatser för äldres sociala miljö skiljer åt mellan olika enheter. Bedömningen baseras på att den prioritering som med nödvändighet dagligen

¹⁵ Sammanhållande funktion för allt kvalitetsarbete på äldreboenden. Består av boendechef, omsorgspersonal och hälso- och sjukvårdspersonal

måste göras ute på respektive boende, och i hemtjänstgrupperna, innebär att det i stor utsträckning är upp till medarbetare att säkerställa att aktiviteter genomförs. Det kan inte styrkas att det på den nivån finns ett tillräckligt stöd för att kunna genomföra insatser för äldres sociala miljö på ett ändamålsenligt sätt.

Rekommendationer

Socialnämnden säkerställer att arbetet med social miljö för äldre kan bedrivas på ett systematiskt sätt inom hela verksamheten.

4.3. Uppföljning och utvärdering

4.3.1. Iakttagelser

Av dokumentanalys och intervjuer framgår att:

- Socialnämnden har 2015-11-02 godkänt redovisning och planering kring det fortsatta arbetet med äldreomsorgens förebyggande arbete. Av uppföljningen framgår antalet genomförda och planerade seniorträffar, antalet personer som deltagit, antal utbildade livscoacher och vad livscoacherna arbetat med. Av uppföljningen framgår vilka utmaningar som kvarstår. Den huvudsakliga utmaningen är att nå män, samt män och kvinnor med ett litet socialt nätverk. Män har varit underrepresenterade på seniorträffarna. Per november 2015 har det inte genomförts några uppsökande hembesök/förebyggande hembesök. Av uppföljningen framgår inte om mål och syfte med förändringen uppnåtts.
- I socialnämndens delårsrapport per april samt augusti redovisas andel med aktuell genomförandeplan på särskilt boende, 83 procent (61 % januari), samt hemtjänst, 64 procent (55 % januari). Vi noterar att nämnden bedömer att måluppfyllelse ($\geq 90\%$) kommer att nås.
- Kvalitets- och patientsäkerhetsberättelsen 2014 har redovisats för nämnden under 2015. Av dokumentet framgår att för tre kvalitetsindikatorer i socialstyrelsens nationella brukarundersökning 2014 var resultatet sämre på äldreboenden i Skellefteå än för riket: andel äldre som har kunskap om var man lämnar synpunkter och klagomål 40 procent (riket 46 %), andel nöjda med aktiviteter 57 procent (riket 63 %), andel som tycker att möjligheten att komma utomhus är bra 52 procent (riket 58 %). Förvaltningen har genomfört en intern kvalitetsuppföljning där boendechefer tillfrågats i vilken utsträckning dagliga aktiviteter både enskilt och i grupp erbjuds oavsett veckodag. Vi noterar att 16 procent av boendecheferna uppger att de erbjuder detta, samt att 42 procent uppger att gruppaktiviteter erbjuds vissa dagar och att enskilda aktiviteter erbjuds måndag till fredag. I den interna kvalitetsuppföljningen frågades äldreboendecheferna om de kan erbjuda utevistelse efter behov och önskemål till den äldre. Vi noterar att 11 procent av boendecheferna svarade ja. 58 procent av boendecheferna svarar att de klarar att erbjuda utevistelse efter behov och önskemål, för det mesta, medan 32 procent av boendecheferna uppger att de har svårt att erbjuda detta.
- Det kan inte styrkas att någon sammanfattande uppföljning eller utvärdering inom området social miljö genomförts på förvaltningsnivå och redovisats till socialnämnden under 2015. På enhetsnivå är det upp till respektive enhetschef att följa upp det arbete som aktivitetsombudet ansvarar för. Någon systematiskt uppföljning av aktivitetsombudens arbete har inte framkommit i granskningen. Resultaten av kvalitetsrådets arbete följs upp inom förvaltningen. Resultaten av förebyggande enhetsarbete följs upp inom förvaltningen.

- Det har under 2015 inte tillämpats någon särskild rutin för att kartlägga efterfrågat socialt innehåll inom äldreomsorgens öppna verksamhet. Granskningen visar att det görs vissa ansatser för att kartlägga efterfrågan, men att det saknas en samlad bild inom området.
- Förvaltningen följer månadsvis utvecklingen av antal personer med aktuell genomförandeplan respektive antal personer som saknar aktuell genomförandeplan. Av resultatredovisningen kan utläsas om brukaren eller annan person deltagit i att utforma genomförandeplanen samt vilka typer av insatser brukaren har. Förvaltningens egenkontroll består i att enhetschef ska granska kvaliteten på genomförandeplanen efter att den upprättats av brukarens kontaktperson. Någon sammanfattande bild av genomförandeplanernas kvalitet inom området har inte framkommit i granskningen. Om den enskildes behov och önskemål om sociala aktiviteter blir tydliggjort i genomförandeplanen kan inte styrkas.
- Socialnämnden har under 2014 muntligen informerats om de övergripande resultaten från Öppna jämförelser – vård och omsorg om äldre samt specifikt resultaten för kvalitetsindikatorerna: Aktuell genomförandeplan, Andel äldre som vet vart man lämnar synpunkter och klagomål, Andel nöjda med aktiviteter, Andel som tycker möjligheten att komma utomhus är bra. Vi noterar att nämndens resultat i nationella kvalitetsundersökningar inom området social miljö för äldre i huvudsak har försämrats åren 2014-2015. I bilaga redovisas nämndens resultat i nationella kvalitetsundersökningar inom området.
- Någon uppföljning eller utvärdering av socialnämndens serviceförklaringar avseende social miljö för äldre inom dagverksamhet, hemtjänst eller äldreboende har inte gjorts på verksamhetsnivå. Förvaltningen aviserar att resultat från den nationella brukarundersökningen kommer användas för att analysera brukarnas syn/nöjdhet på äldreomsorgen och löftena i serviceförklaringarna.

4.3.2. *Bedömning*

Uppföljning och utvärdering av området social miljö för äldre bedöms i begränsad utsträckning tillräcklig. Bedömningen baseras på att det till nämnden inte i tillräcklig omfattning görs uppföljningar och utvärderingar som ger sammanfattande bild av området. Bedömningen baseras även på att det saknas en samlad bild av efterfrågat socialt innehåll i den öppna verksamheten.

Rekommendationer

Socialnämnden tar fram rutiner för uppföljning och utvärdering av social miljö för äldre.

Socialnämnden skapar tillförlitliga rutiner för att skapa en samlad bild av efterfrågat socialt innehåll i den öppna verksamheten.

4.4. *Nämndens styrning och kontroll*

4.4.1. *Iakttagelser*

Som framgår av kapitel 4.1.2 har socialnämnden till övervägande del utövat tillräcklig styrning via beslut om mål i styrkort, beslut om serviceförklaringar, riktlinjer för äldreomsorgen, inriktningen på förebyggande verksamheten samt riktlinjer för aktivitetsstöd. Som framgår av kapitel 4.3.1 följer socialnämnden andel med aktuell genomförandeplan i särskilt boende och hemtjänst. Socialnämnden har under 2015 följt upp förändringen av det förebyggande arbetet inom äldreomsorgen.

Av dokumentanalys och intervjuer framgår avseende socialnämndens kontroll att:

- Socialnämnden har inte beslutat vad som ska följas upp för att ge en bild av äldres sociala miljö i Skellefteå kommun, utöver uppföljning av andel med aktuell genomförandeplan i särskilt boende och hemtjänst.
- Det finns ingen gemensam bild av hur socialnämndens ledningssystem stödjer nämnd, ledning och medarbetare att kvalitetssäkra, kvalitetsstyra samt kvalitetskontrollera området social miljö för äldre. I ledningssystemet finns rutiner för hantering av resultat från nationella jämförelser (t.ex. Öppna jämförelser). Som framgått har nämnden fått muntlig redovisning av resultat från Öppna jämförelser – vård och omsorg om äldre 2014.
- Det kan inte styrkas att socialnämnden agerat på resultaten i Öppna jämförelser utöver målsättning i styrkort 2015 om genomförandeplaner. Det kan inte styrkas hur nämnden agerat på informationen i kvalitets- och patientsäkerhetsberättelsen avseende de tre kvalitetsindikatorer där resultaten för kommunens äldreboenden var sämre än resultaten för riket.
- I socialnämndens internkontrollplan finns avseende genomförandeplaner kontrollmomentet "Att alla har en plan, samt att den är aktuell, kontroll 1 ggr/år". Social miljö för äldre finns i övrigt inte upptaget i nämndens internkontrollplan.
- Socialnämnden har 2015-05-28 beslutat att vid verksamhetsårets slut ska varje förening som beviljats stöd lämna en redovisning som innehåller en kort beskrivning av verksamhetsåret, redovisning av hur många ledare som utbildats i "Passion för livet" eller "Ta det på en höft" samt antal personer som deltagit i varje enskild aktivitet och vilken inriktning respektive träff har haft.

4.4.2. Bedömning

Socialnämndens kontroll inom området bedöms vara bristande. Bedömningen baseras på att nämnden inte i tillräcklig grad kan styrka att den kontrollerar sitt uppdrag inom området. Nämnden har t.ex. inte beslutat om vad som ska följas upp för att ge en bild av äldres sociala miljö i Skellefteå.

Rekommendationer

Socialnämnden utvecklar sin kontroll inom området. Det kan t.ex. ske genom identifiering av vilka nyckeltal som gör det möjligt att följa upp området som helhet. Nämnden bör även beakta området social miljö för äldre vid framtagande av internkontrollplan.

5. Avslutning

5.1. Bedömningar av kontrollområden

Revisionsfråga	Bedömning
<p>Är styrningen i form av mål och planer tillräcklig? Särskilt fokus på samverkan med externa parter.</p>	<p>Socialnämndens styrning i form av mål och planer bedöms till övervägande del vara tillräcklig. Bedömningen baseras på att nämnden till övervägande del kan styrka att den utövat tillräcklig styrning inom området. Nämnden har dels fattat beslut om mål med bärighet på området, dels fattat specifika beslut inom området. Socialnämndens samverkan med externa parter bedöms inte tillräcklig. Bedömningen baseras på att nämnden inte kan styrka att den säkerställt samverkan med externa parter i tillräcklig omfattning.</p>
<p>Är ansvars- och arbetsfördelningen inom organisationen tydlig och ändamålsenlig?</p>	<p>Ansvarsfördelningen bedöms till övervägande del tydlig och ändamålsenlig. Bedömningen baseras på att styrande dokument på politisk nivå och förvaltningsnivå i rimlig grad reglerar ansvarsfrågan inom området. Ansvar på verksamhets-, enhets- samt medarbetarenivå regleras av styrande dokument.</p> <p>Organisation och arbetsfördelning bedöms till övervägande del tydlig. Organisation och arbetsfördelningen bedöms dock i begränsad utsträckning ändamålsenlig. Förutsättningar och resurser för att genomföra insatser för äldres sociala miljö skiljer åt mellan olika enheter. Bedömningen baseras på att den prioritering som med nödvändighet dagligen måste göras ute på respektive boende, och i hemtjänstgrupperna, innebär att det i stor utsträckning är upp till medarbetare att säkerställa att aktiviteter genomförs. Det kan inte styrkas att det på den nivån finns ett tillräckligt stöd för att kunna genomföra insatser för äldres sociala miljö på ett ändamålsenligt sätt.</p>

Sker en tillräcklig uppföljning och utvärdering inom området?

Uppföljning och utvärdering av området social miljö för äldre bedöms i begränsad utsträckning tillräcklig. Bedömningen baseras på att det till nämnden inte i tillräcklig omfattning görs uppföljningar och utvärderingar som ger sammanfattande bild av området. Bedömningen baseras även på att det saknas en samlad bild av efterfrågat social innehåll i den öppna verksamheten.

Är nämndens styrning och kontroll inom området tillräcklig?

Socialnämndens kontroll inom området bedöms vara bristande. Bedömningen baseras på att nämnden inte i tillräcklig grad kan styrka att den kontrollerar sitt uppdrag inom området. Nämnden har t.ex. inte beslutat om vad som ska följas upp för att ge en bild av äldres sociala miljö i Skellefteå.

5.2. Revisionell bedömning

Syftet med granskningen är att bedöma om arbetet för att främja den sociala miljön för äldre bedrivs på ett ändamålsenligt sätt och med tillräcklig intern kontroll.

Vår sammanfattande revisionella bedömning är att arbetet för att främja den sociala miljön för äldre i begränsad utsträckning sker på ett ändamålsenligt sätt och att den interna kontrollen är bristande.

2015-12-14

Christer Marklund

Projektleddare

Bo Rehnberg

Uppdragsledare

Bilaga

Vi noterar att socialnämndens resultat i huvudsak har försämrats åren 2014-2015.

Genomförandeplaner - Äldreguiden 2014

	Personer i ordinärt boende med hemtjänst äldreomsorg i kommunen med aktuell genomförandeplan, andel (%)	Personer med hemtjänst äldreomsorg som varit delaktiga i att utforma sin aktuella genomförandeplan, andel (%)	Personer i permanent särskilt boende för äldre och korttidsboende i kommunen med aktuell genomförandeplan, andel (%)	Personer i permanent särskilt boende för äldre och korttidsboende delaktiga i att utforma sin aktuella genomförandeplan, andel (%)
Skellefteå	39	38	66	48
Liknande kommuner äldreomsorg	70	69	91	86

Källa: Kolada

Vad tycker de äldre? – Öppna jämförelser

Jämförelse med liknande kommuner, brukarundersökning 2014, procent			
		2014	2015
Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - möjlighet påverka tider, andel (%)	Liknande kommuner äldreomsorg	64	67
	Skellefteå	62	59
Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - möjligheten att komma utomhus	Liknande kommuner äldreomsorg	61	60
	Skellefteå	52	44
Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - tillräckligt med tid, andel (%)	Liknande kommuner äldreomsorg	84	84
	Skellefteå	87	87
Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - tillräckligt med tid, andel (%)	Liknande kommuner äldreomsorg	74	73
	Skellefteå	71	73
Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - sociala aktiviteter, andel (%)	Liknande kommuner äldreomsorg	63	61
	Skellefteå	57	54
Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - besväras av ensamhet kommun, andel (%)	Liknande kommuner äldreomsorg	55	IU
	Skellefteå	54	IU
Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - besväras av ensamhet, andel (%)	Liknande kommuner äldreomsorg	16	19
	Skellefteå	17	17
Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - möjlighet påverka tider, andel (%)	Liknande kommuner äldreomsorg	63	64
	Skellefteå	56	56
Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - trivsamma gemensamma utrymnen	Liknande kommuner äldreomsorg	67	64
	Skellefteå	70	62
Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - trivsamt utomhus, andel (%)	Liknande kommuner äldreomsorg	68	67
	Skellefteå	64	57

Källa: Kolada

Aktiviteter på äldreboenden

Sociala aktiviteter i Skellefteå i jämförelse med liknande kommuner			
Andel boendeenheter som erbjuder:		2014	2015
Daglig utevistelse, andel (%)	Liknande kommuner äldreomsorg	88	90
	Skellefteå	79	73
Minst en aktivitet per dag under helgen, andel (%)	Liknande kommuner äldreomsorg	30	33
	Skellefteå	0	0
Minst två aktiviteter under vardagar, andel (%)	Liknande kommuner äldreomsorg	45	39
	Skellefteå	0	0

Källa: Kolada